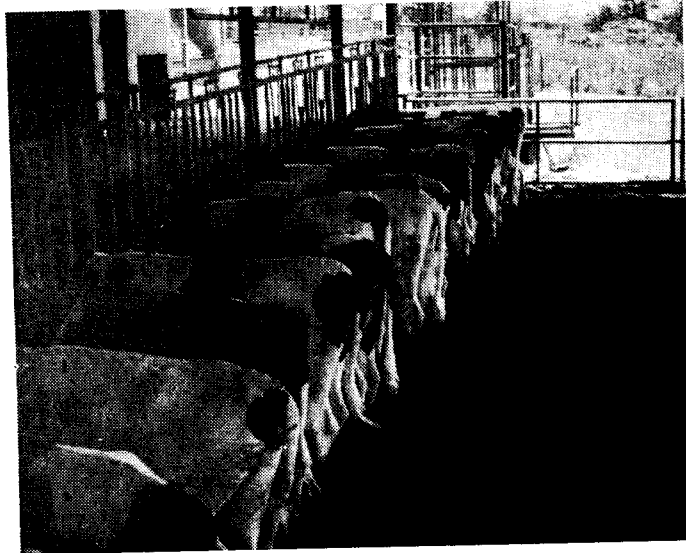

ביקור בעין-חרוד-מאוחד

לאחר ביקורים במספר משקים (קיבוצים בעי-קר) בשנים האחרונות מתגבש תרשם שבכלכלת העדרים, מדן עד אילת, כאילו השתלט קו אחד לגבי כל סעיפי הממשק, ההזנה, הטיפול וכו', ואין לצפות עוד לחריגה או לסטיה כלשהי במשק זה או אחר מהמסגרת המקובלת. ובכל זאת אנסה להביא הפעם את רשמי מביקורי בעין-חרוד, ויתכן שיתגלו בעובדות שאביא להלן אי אלו נקודות ספאציפיות לגבי משק זה, או שאנסה להצביע עליהן ולהבליטן בסיכום הרשמים. הנתונים והטבלאות השונות, הם כולם משנת תשכ"ד, ועליהם בעיקר מתבססות התרשמויות והערותי.

במקצת של בני-הבקר בגילים שעד 4-5 חודשים, שאת הסיבה לכך אנסה לציין בהמשך הדברים. רושם של שיגשוג בריא נתקבל אצלי מהעגלות שבגיל ההרבעה וההכנה ובאופן מיוחד התפעלתי מעגלי המרבק בני 7-8 חודשים ומעלה שהציג אותם לפני הח' סורקין, המטפל בהם. כשנתגלה לנגד עיני מראם היפה של עגלים אלה, ניקיונם והמירבץ היבש והנקי ממנו הם נהנים, לא התאפקתי והבעתי את הסברה שיתכן ותנאי השי-כין, ובייחוד המירבץ היבש, על רפד הניתן בשפע, מוסיפים כהנה וכהנה על שיעור הנצילות של מנות המזון, המוגשות לפי הנורמות המקובלות ברוב משקי הארץ. הנתונים שיובאו על עג-

קבוצת עגלות בגיל ההזרעה

העדר והתנועה בו

אביע קודם כל את התרשמותי ממראה עיניים: עברתי בחברת טורקין ויעל בכל הרפתות והסככות, הסתכלתי בבהמות לסוגיהן וגיליהן השונים והופתעתי מהמצב הגופני הנאה והמבריק של העדר בכללותו, פרט לפרות בודדות, שנראו מנוצלות יתר על המידה (בעיקר מחמת הנבנתן הגבוהה בגיל צעיר) ומראם ה"אדיש"

לים אלה יוכיחו שהתרשמותי לא היתה תיאוריטית בלבד.

ועכשיו — נתונים שונים על העדר והערות בצידם, תוך ציון העובדה שזה למעלה מ-30 שנה אין בוקרי עין-חרוד נזקקים לבקר מן החוץ, לא לעגלות ולא לפרות, והעדר מתחדש ומתרחב מ"תוצרת המשק".

ביום 1.10.64 מנה העדר 186 פרות, 162 עג-

פרות שיצאו אחרי המלטה שניה ושלישית. תופעה לא כל כך מרנינה מכל הבחינות שהן, גם היא אופיינית לגבי רוב העדרים בארץ.

ה"מס" למחלות עטין היה הכבד ביותר גם בעין-חרוד. הוסבר לי, שעל אף הטיפול בחולות-העטין בהדרכת ד"ר לארנו הוחלט לחסל את רובן בתשכ"ד כיוון שקשה היה לקיים בקביעות את "קבוצת חולות-העטין" באופן נפרד. מפתיע במידת-מה גם מספר היוצאות מחמת עקרות; יתכן שבין היוצאות מסיבה זו היו גם כאלה שדבק בהן גם פגע או מום נוסף, אם כי מהעיון בכרטיסים של היוצאות נתקבל הרושם שאמנם העקרות היתה הסיבה העיקרית לגבי ה-14 שצויינו בטבלה. לקבוצת היוצאות מחמת בירור השתייכו גם כאלה שהוכיחו כושר הנבה גבוה למדי, אלא שלקויים גופניים או קשיים בחליבה הכריעו את הכף והן הוצאו לשחיטה. עורר בי עניין גם המצב ב"דור הצעיר" והנני מביא אילו נתונים על כך.

בתשכ"ד היו בס"ה 204 המלטות — 119 בעדר פרות ו-85 של מבכירות. נדמה לי שאפשר לציין הישג ידוע בכך שהתמותה בעת הלידה הצטמצמה בשיעור רב (לעומת היקף ה"מכה" הן שומעים עליה ממשקים לא מעטים) והסתכמה ב-13 מקרים בלבד. אמנם אין מקיימים בעין-חרוד רפת המלטה מיוחדת, אבל נאמר לי שמק-פידים על נוכחות אחד המטפלים בכל המלטה, ביום ובלילה, ויתכן שזוהי הסיבה למיעוט אבדן הוולדות עם הלידה. הוולדות שנפסדו עם הלידה היו — 8 שנולדו למבכירות, 3 מלידות תאומים בפרות, ו-2 מלידות רגילות בפרות. אני מציין מתוך כוונה מיוחדת את חלוקת מקרי התמותה לפי פרות ומבכירות, כיון שתימצא לי בקרוב הזדמנות מיוחדת להתעכב על בעייה זו (ראה, אגב מאמרו של ד"ר לוטן בחוברת 74). אך אין כל ספק שבוקרי עין-חרוד זכו בהישג מסויים, באופן יחסי למצב השורר בזמן האחרון בעדרים לא מעטים.

משמחת ביותר העובדה שבהמשך השנה נפ-סדו (מתו) משגר תשכ"ד בס"ה 5 עגלים ו-5 עגלות. פחת בוולדות רכים, כפי שאירע בתשכ"ד

לות מכל הגילים ו-101 עגלים לגיליהם השונים. על הרכב עדר הפרות לפי הגיל אפשר ללמוד מטבלה 1.

טבלה 1. הפרות לגיליהן השונים ביום 1.4.65										
הגיל, שנים	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
מספר הפרות	30	74	21	30	11	7	1	2	1	

אין צורך בפירושים רבים, לאחר עיון קל בטבלה; עדר הפרות הוא גם בעין-חרוד צעיר, וזוהי תופעה כמעט כללית בעדרי בקר החלב בארץ, בימינו אלה. הסיבה העיקרית ל"צעירותן" זו של הפרות, אף היא ידועה — היא הפכה תופעה אופיינית של עדר החלב ברח-בי הארץ ומתבטאת בתנועה האינטנסיבית של יציאת פרות וכניסת מבכירות תחתן. בתחילת תשכ"ד (1.10.63) עמדו בעדר 163 פרות; במשך השנה יצאו מהן לשוק הבשר 58; נכנסו לעדר הפרות באותה שנה — 85 מבכירות ו-4 מהן יצאו עד סוף השנה. בס"ה הסתכמה היציאה ב-62 פרה ובסוף השנה ב-30.9.64 מנה עדר הפרות 186 ראש.

היתה לי האפשרות להתעכב על סוגי היוצאות, לפי מספר ההמלטות שלהן, וכן על סיבות היציאה, הפרטים מובאים בטבלאות 2 ו-3.

טבלה 2. סיווג הפרות היוצאות לפי מספר המלטות מס. ההמלטה א ב ג ד ה ו ז ח ט י

מספר הפרות 1 1 4 4 5 3 11 12 13 6

טבלה 3. סיווג היוצאות לפי סיבות היציאה

סיבות היציאה	מספר היוצאות
מחלות עטין	25
עקרות	14
מחלות שונות	9
זיקנה	4
בירור	10

בסיווג היוצאות לפי ההמלטות נכללו 60 פרה, ומהעפת עין בטבלה מתברר מיד שרוב היוצאות (42) היו מבין אלה שהספיקו להמליט לכל היותר 4 פעמים; בקבוצה זו נמנו 25

להודות שאין זה קל לטפס ולעלות עד לרמה אליה הגיע עדר עין-חרוד. מצערת העובדה של פחיתת השומן בחלב; זוהי אמנם "מכת-מדינה", ובכל זאת חבל שבוקרי עין-חרוד לא הקדישו תשומת-לב מיוחדת לתיקון הדבר.

כידוע, התנובה הממוצעת לפרה בממוצע שנתי נבנית משלושה מקורות: (1) מהתנובה הממוצעת של הפרות שעמדו כל השנה בעדר; (2) מהתנובות החלקיות של פרות שיצאו את העדר במשך השנה; (3) מתנובות המבכירות שהצטרפו לעדר הפרות במרוצת השנה. בעקב התנועה האינטנסיבית בעדר הפרות, כפי שהיא שכיחה בשנים האחרונות ברוב עדרי החלב בארץ, יש ענין מיוחד בבדיקת התהוות התנובה הממדי צעת הכללית על יסוד המקורות הנ"ל, חנה מה שהעליתי: (1) התנובה הממוצעת של הפרות שעמדו כל השנה בעדר נעה סביב 6500 ק"ג; (2) התנובה הממוצעת של פרה שנתלקטה מפירות יוצאות ("פרה מטולאת") היתה בגבולות 7000 ק"ג ו- (3) התנובה הממוצעת של פרה שצטרפה מתנובות החלקיות של מבכירות היתה למעלה מ-8000 ק"ג. אכן רב הוא חלקן של הפרות היוצאות ושל המבכירות הנכנסות ברמת התנובה הממוצעת בכללותה ובמספר הממוצע של פרות בממוצע בשנה.

מפתיעה באופן מיוחד רמת התנובה של המבכירות: 64 מבכירות שהמליטו בשנת 1963/64 הניבו בממוצע 6750 ק"ג חלב בתקופת חליבה ממוצעת בת 321 ימי חליבה, כשגיל ההמלטה הראשונה שלהן היה 22.8 חודש. מתכונת השומן בחלב מבכירות אלה עמדה על 2.9%. מחד גיסא מעורר שפע זה בהנבת המבכירות התפעלות, ומאידך גיסא הנך מתמלא דאגה על עקירתן של רבות מביניהן מתוך העדר בדמי ימיהן, ומאיכות החלב שהן מניבות. גם זו תופעה שכיחה בימינו בעדרי החלב בארץ, ויתכן שמגמה זו באה על שכרה בתנאי השיווק המיוחדים של חלב ובשר השוררים בארץ, אבל מסופקני אם דרך זו מוליכה אותנו גם לביסוס וגיבוש של עדרי טיפוח לטווח רחוק. שאף אותם אפשר היה לקיים יפה מבחינה כלכלית.

בעין-חרוד (בגבולות 11%), עשוי להיראות כ"בלתי נורמאלי", כשבכוונותינו הרבים התרגלנו בשנים האחרונות לפחת "נורמאלי" של 15-20%, ואף למעלה מזה.

תמונה פחות משמחת נתגלתה לפני בעדר העגלות הגדולות: בתשכ"ד הוצאו לבשר מחמת עקרות 10 עגלות, בגילים של 18-25 חודש! איני יודע, בזמן האחרון, מהו המצב מבחינה זו בעדר רי הארץ ויתכן, שהפחת זוהי מחמת עקרות הוא "נורמאלי", אבל בעיני נראית תופעה זו חמורה למדי ומן הראוי לתהות על קנקנה.

עדר עין-חרוד תרם גם בתשכ"ד את חלקו בייצוא מבכירות לפרס, ועל אף המגמה במשק להרחיב את העדר בקצב מזורז נמכרו למטרת הייצוא 8 מבכירות הרות. בוקרי עין-חרוד הופיעו בייצואנים עוד ב-1960 ועד עתה הסתכם מספר היוצאות לפרס ב-25 ראש.

כבר הזכרתי לעיל את הרושם המצויין שקיבלתי מהמרבק, ואמנם הסיכומים מהמכירה מאשרים שלא היתה זאת התרשמות ראווית בלבד. בתשכ"ד נמכרו 63 עגלים בגיל ממוצע של 366 יום (התנודה בגיל — 332-413 יום), במשקל ממוצע של 462 ק"ג. התוספת היומית הממוצעת היתה 1162 גרם. תוך עיון ברשימה המפורטת של עגלים אלה מצאתי גם כאלה שהגיעו בגיל של שנה למשקל של 450-500 ק"ג, ונאמנים עלי דבריו של הח' טורקין שהוא הזין את פטמיו לא בגודש, ואת הצלחתו הוא זוקף לעין הפקוחה על "דברים קטנים" — חלוקה נכונה לקבוצות, מניעת הפרעות עיכול, מקום מרביץ נוח ויבש וכדור. לפי דבריו של טורקין הוצאו 5.1 יחידות מזון לתוספת ק"ג אחד משקל חי. אכן, הישגים אלה במרבק — מותר להתגאות בהם.

התנובה

תוצאות הביקורת הרשמית מראות שהתנובה הממוצעת לפרה הגיעה ל-7110 ק"ג חלב בשומן ממוצע של 3.22%. תנובה זו העלתה את עדר עין-חרוד למקום הרביעי ברשימת עדרי הביקורת בארץ. כידוע אין אני נמנה עם אלה התורמים את הראגטאביליות האופטימאלית בתנובה הממוצעת הגבוהה ביותר, אולם יחד עם עלי

ההזנה והעבודה

בתשכ"ד אכל עדר עין-חרוד מזונות אלה:

מזון מרוכז	1089 טונות
שחת	393 טונות
קליפות הדר	160 טונות
תחמיצים	775 טונות
מספוא ירוק וסלקים	1672 טונות
התפריט כולו הורכב איפוא כדלקמן:	
70.0%	מ"מ
8.5%	שחת
9.0%	תחמיץ וקליפות
12.5%	מספוא ירוק וסלקים.

אין אפשרות לעמוד על פרטי ההזנה (מבחינה כמותית) לגבי סוגי הבקר השונים, אולם מתוך שיחה עם סורקין ובאופן מיוחד מהסברור תיה המאלפות של יעל יש באפשרותי לספר על שיטות ההזנה והטיפול הנהוגים בעדר עין-חרוד. הדור הצעיר, מהלידה ועד גיל של שנה, נתון לדאגתו וטיפולו של סורקין. עד גיל של 4 חודשים בערך מוחזקים העגלים והעגלות בתנאים שווים. כמות החלב לעגל — עגלה היא 100-120 ליטר. בשבוע הראשון מוגש החלב ב-3 ארוחות ואח"כ — בשתי ארוחות. הגמילה מחלב מלא היא בגיל של 5 שבועות ומכאן ועד הגיל של 5-6 חודשים — חובצה שמקבלים במחיר נוח למדי ממחלבת "תנובה" שבתל-יוסף. המזון המרוכז (כופתיות) והשחת מוגשים ללא הגבלה. בגיל של 4 חדשים מפרידים בין העגלות והעגלים ומשאירים אותם ברפת היונקים עד הגיל של 6 ח' מנת המזון עם הגמילה מהחובצה, היא 4 ק"ג מ"מ + מספוא ירוק ושחת. העגלות המגיעות לגיל של 11-12 חודש, עוברות לסככת המבכירות והטיפול בהן והזנתן נתונים בידי יעל. מנת המזון של הן, עם העברתן לסככה היא 2 ק"ג מ"מ. 20 ק"ג מספוא ירוק או תחמיץ חורפי ושחת מהסוג הגרוע. המספוא הירוק בקיץ — עשב רדוס. העגלים החל מגיל של 6 חודשים ועד הוצאתם לשוק הבשר, משוכנים ברפת הפיטום וסורקין ממשיך להזין אותם ולטפל בהם עד המכירה. תפריטם של עגלי המרבק בעין-חרוד אינו שונה בהרבה מזה המקובל ברוב המשקים שבארץ, אבל התרשמתי שפוקחים עין על מצבו האינדיבידואלי של כל

עגל ואין נוהגים בצורה סכימאטית לגביהם; כשימתגלה עגל מפגר, אין מעבירים אותו לקבוצת הגיל שלו לאלתר מחשש שיקופח במזונותיו ומשיים אותו בין הקטנים יותר. כן הזכרתי כבר לעיל את תרומת המירבץ היבש והנוח לשיגשוגם של הפטמים — הצעירים והמבוגרים גם יחד.

בראשית דברי ציינתי שבני-הבקר ברפת היונקים, שעד גיל של 4-5 חודשים, אינם נראים כה מבריקים כבגיל מבוגר יותר. קשה לי לעמוד על הסיבות לכך, אך הבעתי את השערת שיתכן והם חסרים את מנת השומן המינימאלית בתפריטם. ואולי גם מאחרים הם לצרוך מנות מלאות של מ"מ, כיוון שמגמיעים את החובצה עד לגיל גבוה יחסי (5-6 חודשים). נאמר לי ששכיחים גם מקרי שלשול לא מעטים, אולם רובם ככולם מסתיימים בטוב. העליתי את ההצעה לגוון את מנת המ"מ בתירס צהוב גרוס (כתוספת לכופתיות), תוך מגמה להבטיח מנת שומן גדולה יותר וויטאמינים, ולגרות את התיאבון למזון המרוכז, שנראה תפל מפאת חד-גוניותו.

העגלות שברשותה של יעל מגיעות בגיל של 13 חודש למשקל גוף של 360 ק"ג והן מוכנות להזרעה. רובן מתעברות עד לגיל של 15 חודש. תוך עיון בסיכומים של מבכירות שהמליטו בתשכ"ד וסיימו את תקופת חליבתן עד אפריל ש. ז. נתקלתי גם בכאלה שהמליטו בגיל של 19 חודש ואף הניבו תנובות עצומות, שעשויות לשמש פיתיון לייצר "פרות-עגלות", אולם בוקרי עין-חרוד טרם נתפסו לשיטה זו והסבירו לי שהתעברויות של עגלות אחדות בגיל כה רך הן "מחוץ לתכנית", והמגמה היא להזריע את העגלות בגיל של 12-13 חודש.

בהזנת העגלות ההרות לא חל שינוי עד לשלב ה"הכנה", שמתחיל כשלושה חודשים לפני ההמלטה. מנת ההכנה היא 5 ק"ג מ"מ ו-4 יחידות מזון מספוא גס, בס"ה — 9 יח"מ. כל המבכירות מרוכזות בקבוצה אחת, מבודדת מהפרות, עד גמר תקופת החליבה הראשונה, וזה — משני טעמים עיקריים — מניעת הדבקה במחלות עטין (כל כמה שאפשר) ופיקוח אינדיבידואלי על כל מבכירה בתקופת החליבה הראשונה. בשעת ביקורי, באפריל, קיבלו מבכירות אלה, בנוסף למ"מ

עם 4% שומן. כאמור, זוהי עכשיו "מכת־מדינה", בעדרי המשקים הקיבוציים בעיקר, ונוכחתי שגם בוקרי עין־חרוד לא הצליחו למצוא תרופה למ־כה זו.

יש לציין בסיפוק את דבר קיומו של צוות עובדי ענף הבקר שאיננו נפגע ממשברים. הוותיקים שבצוות, והם לא מעטים, משמשים עידוד ומופת לצעירים ונוכחתי שוותיקים אלה אף מקדישים תשומת־לב מיוחדת ל"טי־פוח" הבוקרים הצעירים ע"י שיחות ודיונים לעתים מזומנות בכל השאלות, המתעוררות מדי פעם במהלך העבודה היומיומית והמימשק בכ־ללותו. השתתפתי באחת השיחות האלה, כשדנו באירגון וביצוע החיטוי של אזורי החליבה במכון החליבה החדש, בהתאם להוראות ד"ר לארנאו, ונוכחתי בעירנותם של כולם לגבי השאלה הנדונה.

כשהתעניינתי בכמות העבודה לפרה בשנה התרשמתי שההספק בעין־חרוד הוא קטן מזה שבמשקים אחרים, אולם מיד נודע לי שאין לתמוה על כך כיון שצוות הבוקרים בעין־חרוד ממלא גם עבודות שברגיל הן מוטלות על עובדי המספוא, או עובדי חצר; כגון — הובלת המספוא הירוק מהשדה לרפתים, סידור ערמות השחת ואף עבודות תיקונים במיתקנים השונים, טיפול במכונות, בביוב וכו'. אינני יודע מה היתה הסיבה לחריגה זו מהמקובל, אולם על כל פנים יש ברכה בסידור עבודה זו הודות ל"יחס" שעשוי לגלות הרפתן לתפקידים אלה לעומת ה"לא־איכפתיות" שעלולה להתגלות בעובדים שאינם מהצוות.

רפתני עין־חרוד קוצרים ומובילים את המספוא הירוק

(לפי התנובה) 20 ק"ג סלק, 20 ק"ג תלתן ו־3 ק"ג שחת.

את המ"מ מחלקים לכל הפרות שלוש פעמים ביום בשעות החליבה במכון ופעם רביעית בס־ככה. משתדלים לקצוב את המנות באופן אינדי־בידואלי; בידי מחלק המ"מ בסככה ישנה הרשי־מה של תוצאות הביקורת האחרונה והוא מכיר את כל הפרות לפי השמות והמראה שלהן (ולא רק לפי המספרים שלהן).

עם גמר התלתן (ביוני) מצטרפת מנת המס־פוא הגס מ־7 ק"ג עשב רודוס, 30 ק"ג סלק ו־3 ק"ג שחת. כשניסו להגדיל את מנת המספוא הגס חלה ירידה גדולה בתנובת החלב. כשמס־תיימת עונת הסלק, משמש הרודוס בלבד כמספוא ירוק. הקושי המיוחד בהגדלת מנת המספוא בקיץ הוא בכך שרוב הפרות ממליטות בחודשי האביב והשיא בהנבה חל בחודשי הקיץ, כשהמספוא הגס הוא בעיקר ירק הרודוס והשחת, שהינם עשירים בחומר יבש ובתאית.

יש להניח שהפרות בעין־חרוד, בשיא ההנבה היומית, נהנות, כבעדרים אחרים, ממנות נכבדות של מ"מ אלא שאין קיימת שיטה של "מ"מ ללא הגבלה" או "מנות של 18-20 ק"ג" לגבי קבוצה של פרות, שכאילו מניבה מעל ל־30 ליטר (כפי שנהוג הדבר בעדרים לא־מעטים). עצם כליאת הפרות בשעת אכילת המ"מ וידיעותיו של מחלק המ"מ על תנובתה של כל פרה, מאפשרים מינון המ"מ לפי המגיע לכל פרה ואפילו אין הוא מדור־יין בתכלית הדיוק הרי על כל פנים שיטה זו היא חסכונית ותכליתית יותר. ואמנם נוכחתי מעיון בכרטיסי הביקורת שבוקרי עין־חרוד מצ־ליחים לקיים את רמת השיאים היומיים למשך תקופה ממושכת יותר הודות לגישה האינדי־בידואלית לפרות. הוצגו לפני מספר פרות שה־ניבו עדיין למעלה מ־30 ליטר בחודש הרביעי שאחר ההמלטה כשהשיא היומי שלהן היה בגבו־לות 35 ליטר.

ה"טיפה המרה" בהישגים אלה היא — מת־כונת השומן הנמוכה בפרות רבות ובמיוחד במב־כירות; בכל כרטיס ביקורת אפשר להיתקל בא־חוזי שומן של 2% ואף פחות מזה, ונדמה לי שאין למצוא עוד פרה בעדר כולו שתניב חלב

מצרה זו; משקיעים כסף רב בבנין רצפות־חריצים וברכישת מיתקנים לשאיבת זבל נוזלי ופיזורו, ואתה כאילו תמה ל„שמרנותם” של בוקרי עין־חרוד. כששוחחתי בשאלה זו עם סור־קין, התנחמתי, בהיווכחי שהרוח המהפכנית לגבי הזבל טרם גרפה את אנשי עין־חרוד: מרפדים יפה־יפה בכל הסככות והרפתים, כפי שהן, מדי יום ביומו, מוציאים את הזבל מדי חודשיים־שלושה, ומוציאים עדיין שימוש תכליתי לו בש־דות המשק, והעיקר — אין מוכנים לוותר עליו כלל ועיקר, ואינם חסים על העבודה שיש להש־קיע באיסוף הקש, טיפול בזבל, פיזורו וכו'. חבל שטרם נמצא איש מיוחד שיטול על עצמו את התפקיד של „זבלן”, כי אין הצוות של הרפתנים יכול להקדיש תשומת־לב מספיקה לטיפול בזבל שליד המבנים, בטרם יוציאוהו לשדות.

סיכום

אפשר לציין הישגים רבים בענף הבקר בעין־חרוד, אולם יש עוד מקום גם לתיקונים, אם כי ראנטאביליותו של הענף מובטחת גם בתנאים אלה. משמחת התנובה הגבוהה, אך יתכן שהר־ווחיות לא היתה נפגעת, ואולי אף היתה טובה יותר אילו פחתה במקצת התנובה, רמת השומן היתה עולה, ויציאת הפרות היתה מצטמצמת. הישג רב יש לראות במיעוט מקרי התמותה בוול־דות הרכים, אולם מצערים מקרי העקרות, שנר־אים מרובים מדי בעיני. יש סיכוי שעם חיסול מקרי המחלה הכרוניים בעטינים, יתמעטו ההת־פרצויות בעתיד, לאחר ששומרים באופן מיוחד על בידוד המבכירות ומקפידים על תנאי היגיא־נה חמורים בביצוע החליבה.

הבוקרים בעין־חרוד מחשיבים באופן מיוחד את שיתוף הפעולה עם ד״ר לאַרנאו ומקווים לצמצם עד המינימום את מקרי התחלואה בעטי־נים, ואולי אף להשתחרר לגמרי מסיוט המאס־טיטיס. היחס „הקונסרוואטיבי” לזבל, אף הוא ראוי להיזכר ולשמש דוגמא לבהולים לחידושים יקרים ומפוקפקים.

כאחד ההישגים החשובים ביותר יש לציין את קיומו של צוות עובדים מסור, ובמיוחד את גרעין הוותיקים שבתוכם. נביע תקווה שיעלה בידו של

הזבלת השחת לטידור הערמות ע״י רפתנים

חשובה בעיני באופן מיוחד עבודתה של טובה בהנהלת הרשימות של הענף, לא רק בכר־טיסי הביקורת. בפנקסיה וברשימותיה מעודכנים כל האירועים בדייקנות ובבהירות רבה והיא מביאה את כל הנתונים לידיעת העובדים ביש־רות שמתקיימות בקביעות. כשהענף מתרחב, ואין עוד לסמוך על הזיכרון, הרי שקידה כזו על הנהלת הרשימות היא בעלת ערך כלכלי ממדרגה ראשונה.

החברה טובה שופמן, בעלת וותק של 38 שנים בענף הבקר בעין־חרוד

הזבל

מכל צד שומעים כיום — „הזבל מיותר”, „הזבל מיטרד” וכו', ומטכסים עצה כיצד להיפטר

המאסטיטיס בבקר לאור ניסיונם של רופאי „החקלאית“

כתוצאה ממחקרים נרחבים בחו"ל ובארץ בדלקות העטין בבקר הובהרה מהותן עד לדרגה, המאפשרת לחימה יעילה נגדן והקטנת הנזקים עד למינימום.

המאסטיטיס זוהי מחלה מדבקת הנגרמת על ידי מספר חיידקים, שרובם נמצאים בכל מקום, כגון קולי או פיאוגנס; הם חיים על עורן של הפרות, על כלי החליבה, על רצפת הרפת וכו'.

כן יכול פסאודומונאס להימצא בתוך מיברז והזואאפידמיקוס מופיע לרוב בעקב נוכחותה של בהמת עבודה ברפת. בן־אדם עלול להיות נושא של סטאפילוקוקוס או סטראפטוקוקוס האמוליטיקוס ולהפיץ אותם. לרוב מתפשטים הסרפסטוקוקוס אגאלאקטיה והסטאפילוקוקוס בעדר מהעטנים הנגועים של פרות קנויות מבחון.

בדרך כלל מסוגלים החיידקים לתקוף את העטין לאחר שהוא נחבל ע"י משהו. החבלות בעטין הן לרוב מאכאניות, טראומאטיות שבדרך כלל אפשר למנוע אותן. חוקר אחד ביטא את העובדה הזאת באמרו „דלקת עטין נגרמת ע"י בעלי־חיים קטנים — חיידקים, ובעלי חיים גדולים — בני־אדם“.

שלושה הם הגורמים העיקריים שעלולים לפגוע בעטין: היגינה ירודה של הסביבה (חצר או רפת בלתי מתאימות), ציוד לקוי לחליבה, וחליבה לא נכונה. רגבים ואבנים שבחצר, סלפיים מגודלות וכו' פוצעים את העטנים ושורטים אותם. גם רטיבות, בוץ וזבל רטוב פוגעים בעטין וע"י כך פוגעים בכח התנגדותו להדבקה.

אפשר לציין שההיגינה של סביבת הפרה היא בסדר כשהפרה נכנסת לעמדת החליבה עם עטין לא פצוע, יבש ונקי.

מכונות חליבה מקולקלות, או כאלה שפועלות בצורה לא תקינה, גורמות לפגעים חמורים בעטין. הליקויים השכיחים ביותר במכונות החליבה הם:

1. משאבה שאינה מספקת את הוואקום הדרוש.
2. ביטנות גביעים משומשות יתר על המידה, קרועות, או בלתי מתאימות.
3. לחץ וואקום גבוה מדי, או נמוך מדי.
4. ליקויים במפעם.

ידועים מקרים של דלקות עטין, הנגרמים ע"י מכונות חליבה ללא נוכחות גורם מדבק ובטרם חדרו חיידקים לתוכו. חליבת הפרה לפני ש„הורידה“ את החלב וחליבה של עטין ריק לאחר שנחלב ממנו כל החלב, אלה הן הסיבות הבולטות ביותר בגרימת דלקות כגון אלה.

הצוות לתקן את הטעון ולהעלות את רמת הענף בכללותו.

חייב אני תודה רבה לחברים טורקין, טובה ויעל שהקדישו מזמנם להדריכני בביקורי אצלם, ובאופן מיוחד מסורה תודתי לטובה על שציידה

אותי ברשימות ובסיכומים מפורטים שהאירו את עיני בכל שטחי הענף.

י. עצמון

יולי, 1965